

بررسی و تبیین حمایت سازمان ملل متحد از قربانیان قاچاق اطفال

ضرغام لهراسبی^۱

چکیده

پژوهش پیش‌رو تحت عنوان «بررسی و تبیین حمایت سازمان ملل متحد از قربانیان قاچاق اطفال» می‌باشد. چرا که قاچاق اطفال جرمی است که توسط گروه‌های جنایی سازمان یافته به صورت فراملی، به منظور سوء استفاده‌های جسمی و جنسی از قربانیان و با هدف کسب منافع مادی و مالی ارتکاب می‌یابد. این جرم موجب نقض فاحش حقوق انسانی و بنیادین کودکان قربانی می‌شود؛ شدت وخامت این موضوع به قدری است که برخی آن را قابل قیاس با برده‌داری کلاسیک دانسته و این جرم را برده‌داری مدرن نامیده‌اند. سازمان ملل متحد به عنوان جهان شمول‌ترین سازمان جهان و سازمانی که مسئولیت نظارت بر اجرای کنوانسیون حقوق کودک را دارد، بیشترین مسئولیت را برای مقابله و مواجهه با این جرم برعهده دارد. این سازمان راهبردهایی را برای این منظور در نظر گرفته است از جمله این راهبردها حمایت از کودکان قربانی این جرم می‌باشد. در این پژوهش که با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از اسناد بین‌المللی انجام گرفته است به بیان گونه‌های مختلف این حمایتها می‌پردازد. با این هدف که با معرفی و تحلیل این حمایتها گامی در گنجاندن این نوع حقوق در قوانین کشورمان برداشته شود.

واژگان کلیدی: سازمان ملل متحد، قاچاق، اطفال، حقوق، حمایت.

^۱ کارشناس ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، کارشناس امور فرهنگی شهرداری منطقه یک استان البرز

مقدمه

پژوهش به بیان گونه‌های مختلف خدمات حمایتی پیش‌بینی شده از سوی سازمان ملل برای حمایت از کودکان بزه دیده از قاچاق پرداخته می‌شود.

شناسایی قربانیان قاچاق اطفال

شناسایی بزه دیدگان تدبیری مناسب است که به مقامات صلاحیت دار اجازه می‌دهد برای پیگیری حمایت‌های قانونی لازم از بزه دیدگان آسیب پذیر و به ویژه کودکان، با اطمینان خاطر اقدام کنند (عینی، ۱۳۹۰: ۱۴۸). مأمورین صلاحیت‌دار در فرآیند شناسایی افراد به عنوان بزه دیده قاچاق انسان، باید به ملاحظات چونی سن، جنسیت، وضعیت مهاجرت و اقامت، ترس از انتقال، سوابق فرهنگی، وضع جسمانی (بیماری) و سایر اوضاع و احوال فرد توجه کنند (بی نا، ۲۰۰۸: ۲۵۵). اگر سن بزه دیده نامشخص و احتمال کودک بودن او به نحو منطقی مطرح باشد، او را کودک فرض کنند (عینی، پیشین: ۱۴۹). مسئولین قانونی موظفند فایلی را به کودک قربانی اختصاص داده و برای تسهیل فرآیند قضایی و تشخیص بهترین منافع کودک و در نتیجه اتخاذ بهترین تصمیم‌ها برای او، شروع به جمع‌آوری اطلاعات کنند؛ از اینرو مسئولین قانونی برای بدست آوردن این اطلاعات کودکان را مورد سؤال قرار دهند و همچنین کودکان قربانی باید توسط نیروهای هم جنس مورد سؤال قرار گیرند، مگر در مواردی که شواهد تربیتی نشان دهد که این در جهت بهترین منافع کودک نیست (بی نا، ۲۰۰۶: ۲۳). اطلاعات به دست آمده از کودکان نباید در فرآیند دادرسی بر علیه خودشان استفاده شود.

آمارهای سازمان جهانی کار، نشان می‌دهد قاچاق انسان یکی از تجارت‌های پرسود دنیا است و سالانه چندین میلیارد دلار درآمد برای قاچاقچیان به همراه دارد. بر اساس آمارهای سازمان ملل حدود یک سوم از قربانیان قاچاق انسان را کودکان تشکیل می‌دهند. این در حالی است که کشورهای جهان موظفند بر اساس قوانین بین‌المللی با این مشکل جهانی مبارزه و از قربانیان حمایت کنند. اصولاً جرم قاچاق انسان مغایر با کرامت انسانی و نقض حقوق بشر است (اسکریونکو، ۲۰۰۶: ۲۳۰؛ فولمارتو-راب، ۲۰۰۹: ۱۴-۲۹). سازمان ملل متحد تا به حال تلاش‌های بسیاری را برای الزام کشورها به حمایت از کودکان قربانی قاچاق انجام داده است. از اینرو در اسناد بین‌المللی در کنار جرم‌انگاری قاچاق اطفال و برقراری تدابیر پیشگیرانه، حمایت از قربانیان قاچاق را به عنوان یکی از راهبردهای اصلی و حائز اهمیت برای مقابله با این جرم مطرح کرده است. تحت تأثیر این دیدگاه ماده ۲۵ کنوانسیون پالرمو کشورهای عضو را تشویق به حمایت از قربانیان جرائم موضوع این کنوانسیون می‌کند؛ پروتکل پالرمو نیز یکی از اهداف عمده خویش را، حمایت و کمک به قربانیان قاچاق قرار داده است (بند ۲ ماده ۳) و در مواد ۶، ۷ و ۸ گونه‌های متنوعی از حمایت از قربانیان را به منظور رفع آلام و نگرانیهای آنها مقرر کرده است.

گونه‌های حمایت از قربانیان قاچاق اطفال

حمایت از کودکان بزه دیده یک واژه گسترده است که شامل حمایت از کودکان برای پیشگیری از قاچاق آنها و حمایت از قربانیان قاچاق از آسیب بیشتر (بزه دیدگی مجدد) است. حمایت از این کودکان از راه‌های گوناگونی قابل تحقق است؛ از اینرو در این

اجازه اقامت موقت یا دائمی

در بیشتر موارد در قاچاق کودکان، بزه دیدگان به صورت غیرقانونی وارد کشور شده‌اند و یا مدت قانونی اقامت آنها منقضی شده است، بنابراین کشورهای مقصد نیز اغلب بلافاصله بعد از شناسایی قربانیان اقدام به اخراج آنها می‌کنند. به همین دلیل سازمان ملل در اسناد بین‌المللی با مرتفع کردن این موضوع سعی در رفع این مشکل و حمایت از کودکان در این شرایط داشته است؛ به این دلیل که اخراج فوری بزه دیده، موجب آسیب پذیری بیشتر بزه دیدگان و بزه دیدگی مجدد آنان می‌شود (چانگ، ۲۰۰۶: ۱۵۱).

علاوه بر این، جریان عدالت علیه قاچاقچیان کودکان را که می‌تواند به استناد اطلاعات و شهادت کودکان قربانی جرم باشد، عقیم می‌گذارد. علاوه بر این، در صورتی که این پیش بینی وجود داشته باشد که کودکان قاچاق شده در صورت بازگشت به وطن در موقعیتی امن و مطمئن قرار نخواهند گرفت، کشور مقصد نباید بلافاصله پس از شناسایی کودکان قربانی، آنها را از کشورش اخراج کند؛ بلکه تا اطمینان از این موضوع که در کشور مبدأ خانواده کودک بزه دیده، او را خواهند پذیرفت و یا از سوی مقامات کشور متبوع کودک، برای او سرپرستی قانونی تعیین شود دست نگه دارد و به کودک اجازه اقامت موقت دهد، تا به این صورت از بزه‌دیدگی مجدد کودک پیشگیری شود (شیری، ۱۳۹۲: ۱۰۱).

پروتکل پالرمو اینگونه حمایت را تحت عنوان دوره بهبودی، آنگونه که در ماده ۱۳ کنوانسیون ورشو پیش‌بینی شده است، مورد شناسایی قرار نداده است؛ اما در بند ۱ ماده ۷، کشورهای عضو را ملزم می‌کند تا کلیه تدابیر تقنینی و سایر تدابیر لازم را اتخاذ نمایند تا به قربانیان قاچاق انسان اجازه داده شود در موارد مقتضی در قلمرو آنها به صورت موقت یا دائم باقی بمانند همچنین این پروتکل در بند ۲ این ماده از

کشورها می‌خواهد تا در اجرای مفاد بند ۱ ماده ۷، کلیه ملاحظات بشر دوستانه و ارفاقی را مدنظر قرار دهند؛ بنابراین از موضوعاتی که باید مدنظر دولت‌ها قرار گیرد اصلاح قوانین یا وضع قوانین جدیدی است، که به ویژه زمانی که به قربانی در فرآیند دادرسی کیفری یا مدنی نیاز است، مقامات صلاحیتدار قادر به اخراج فوری بزه دیدگان قاچاق انسان نباشند (بی‌نا، پیشین، ۲۰۰۸، ۳۲۷). در برخی موارد نیز دولت‌های مقصد با افرادی مواجه می‌شوند که هیچ دولتی آنها را به عنوان شهروند خویش نمی‌پذیرد و قربانی به عنوان فردی بدون تابعیت قلمداد می‌شود؛ اسناد فراملی اشاره‌ای به این مورد نکرده‌اند ولی به نظر می‌رسد از آنرو که این افراد تقصیری را مرتکب نشده‌اند، مسئولیتی نخواهند داشت و کشورهای مقصد می‌توانند با این اشخاص همانند پناهندگان رفتار و امکانات حقوقی لازم برای ماندن آنها را فراهم کنند (بی‌نا، ۲۰۰۲، ۲۷).

تعیین سرپرست

به محض شناسایی کودک قربانی، یک سرپرست باید به وسیله مقامات صلاحیتدار تعیین شود تا در تمام مراحل توانبخشی علائق کودک شناسایی و اعمال شود. بنابراین کشورها باید مقامات صلاحیتداری که وظیفه آنها گماردن سرپرستی (خدمات قیمومیت قانونی) است را تعیین کنند (همان). به علاوه دولت‌ها باید مطمئن شوند که خدمات قیمومیت قانونی تقویت شده و امکان انجام هر عملی که در جهت بهترین مصالح کودک قربانی است، وجود داشته باشد. همچنین سرپرستان باید آموزش‌های خاص حمایت‌های حرفه‌ای و کمک‌های مناسب برای اجرای مسئولیت‌شان را فرا بگیرند (بی‌نا، ۲۰۰۵، ماده ۱۸).

عدم مجازات قربانیان

کشورها باید پس از بازگشت قربانیان به کشورشان نظارت‌های لازم را داشته باشند تا از آزار و اذیت بیشتر یا قاچاق مجدد احتمالی قربانیان اجتناب شود. در نهایت در راستای اصل عدم مجازات قربانیان، کشورها باید از تحمیل جرائم قانونی یا مالی به قربانیان پس از بازگشت آنان اجتناب کنند. زیرا مجازات بزه دیده قاچاق را می‌توان از دو جهت قابل انتقاد دانست: اول اینکه به شرایط خاص بزه دیدگان، به هنگام ارتکاب قاچاق و حتی نقش نداشتن آنان در جرم یا جرایم انتسابی به آنها، در صدور این حکم هیچ توجهی نمی‌شود. دومین ایراد اجرای مجازات این است که این عمل آشکارا از مراجعه بزه دیدگان به ادارات پلیس و تقاضای کمک از آنها جلوگیری می‌کند، زیرا آنها می‌دانند که رهیدن از چنگال جنایتکاران قاچاق انسان به قیمت محکومیت خود آنها تمام می‌شود (السان، ۱۳۸۴: ۳۵۴). از اینرو از تدابیری که می‌تواند دلگرمی لازم را برای بزه دیدگان جهت قطع ارتباط با تبه‌کاران فراهم کند و به همکاری آنها با مقامات صلاحیت‌دار جهت تعقیب و دستگیری قاچاقچیان انسان بیانجامد (بی‌نا، پیشین، ۲۰۰۸: ۲۵۴) عدم تعقیب اطفال بزه دیده به خاطر جرمی است که مرتکب شده‌اند.

به غیر از برخی رهنمودهای غیرالزامی یا تصمیماتی مثل قطعنامه ۶۷/۵۵ مجمع عمومی سازمان ملل متحد، کنوانسیون جرم سازمان یافته فراملی و پروتکل پارلمو وظیفه صریح و قاطعی را در این مورد برای دولت‌ها پیش‌بینی نکرده‌اند (همان، ۲۵۶). این موضوع که تلویحاً از مجموع مقررات استنباط می‌شود (ادواردس، ۲۰۰۷: ۲۱) باعث شده است که جامعه بشر هم به دلیل فقدان چارچوبهای قانونی مناسب و کافی برای بزه دیدگان قاچاق انسان ابراز نگرانی کند (پییر، ۲۰۰۵: ۲۲۳) سازمان ملل تنها از طریق رهنمودهای

غیرالزامی و ارشادی سعی در هدایت کشورها به سوی گنجاندن این اصل در قوانین کیفری خویش داشته است.

کمک‌های ناظر بر بهبودی جسمی، روانی و

اجتماعی بزه دیدگان

تأمین پاره‌ای از نیازهای ضروری و مبرم بزه دیدگان خود موجب بهبودی جسمی، روانی و اجتماعی آنها می‌شود، ارائه این خدمات در جهت تسکین آلام کودکان قربانی قاچاق ضروری است. بند ۳ ماده ۶ پروتکل پارلمو به این موضوع اختصاص داده شده است.

الف) مسکن و جان پناه

یکی از نخستین قدم‌هایی که باید برای رهایی بزه دیدگان از کنترل قاچاقچیان برداشته شود، تدارک یک پناهگاه امن و مطمئن است (ذاقلی، ۱۳۸۹: ۲۲۲). این امر باعث می‌شود تا از قرار گرفتن بزه دیدگان در کنار بزه‌کاران در بازداشتگاه‌ها و زندان‌ها اجتناب شود تا آنها بتوانند با احساس امنیت به بهبودی خود کمک کنند. نوع پناهگاه‌ها و مسکن‌های مناسب و امن نیز بسته به وضعیت شخصی بزه دیدگان و یا برحسب پیشرفت آنها در دوره بهبودی و اقامت کوتاه‌مدت و بلندمدت آنها متفاوت است (بی‌نا، پیشین، ۲۰۰۸: ۳۷۶). نیاز کودکان به پناهگاه متفاوت از بزرگسالان است. آسیب‌پذیری آنها بر پایه سن و بدون سرپرست بودن آنها، نیازمندی کودکان را به دوره‌های طولانی‌تر و اسکان امن افزون‌تر می‌کند و دلیل این امر این است که آسیب وارده به کودکان ممکن است طولانی‌تر و بازتاب و اثر آن نسبت به آنها شدیدتر باشد (آبریس، ۲۰۰۳: ۶).

ب) کمک‌های مادی

به منظور تأمین زندگی شایسته برای بزه دیدگان علاوه بر موارد یاد شده، رساندن کمک‌های مادی به

دیدگان را مورد توجه قرار داده است. مطابق اعلامیه مزبور، اشخاص قاچاق شده به ویژه آسیب پذیران از آنها کودکان و نوجوانان باید به مراقبت‌های بهداشتی مناسب با لحاظ مسائل فرهنگی، سن، جنسیت و ... دسترسی داشته باشند و کمینه استانداردهای مراقبت و سلامت در مورد آنها احراز شود (عینی، پیشین: ۱۵۹). همکاری کشورهای مبدأ و مقصد در زمینه مراقبت‌های پزشکی و درمان کودکان بزه دیده از جرم قاچاق نیز می‌تواند مؤثر و نتیجه بخش باشد. ضمناً افزایش توان بخشی بزه دیدگان از طریق برنامه‌های پزشکی از رهگذر همکاری با ادارات منطقه‌ای سازمان بهداشت جهانی نیز می‌تواند راهکار مناسبی باشد. علاوه بر بیماریهای جسمی، بزه دیدگان قاچاق انسان از فشارها و آسیب‌های روانی چندی رنج می‌برند (بی‌نا، ۲۰۰۵: ۴۸). این آشفتگی‌های روانی و عاطفی موجب ایجاد اختلالات اساسی در روابط خانوادگی، اجتماعی، فرهنگی و اعتقادات مذهبی طفل قاچاق شده می‌شود؛ با آگاهی از این موضوع برنامه‌های حمایتی روانشناختی برای ترمیم این صدمات لازم و ضروری است؛ و راهبردهای مداخله‌گر و برنامه‌های حمایتی برای بزه دیدگان باید براساس آگاهی و درک تجربه دردناک روانی قربانیان پایه گذاری شود. (بی‌نا، پیشین، ۲۰۰۶: ۱۵۸).

د) فرصت تحصیل، آموزش مهارت و اشتغال

از تدابیر مؤثری که به بهبودی اجتماعی و روانی بزه دیده کمک می‌کند و زمینه بازگشت و استقرار مجدد او را در خانواده و جامعه‌اش را فراهم می‌کند، ایجاد موقعیت‌های تحصیلی، برنامه‌های توانبخشی و آموزش حرفه‌ای و یافتن شغل است که به ویژه باید برای افرادی که به آن نیاز دارند، ارائه شود (بی‌نا، پیشین، ۲۰۰۵: ۵۰).

کودکان قاچاق شده اجباراً از مدرسه رفتن و تحصیل محروم می‌شوند؛ حتی ممکن است قبل از قاچاق به

قربانیان قاچاق از دیگر استانداردهای لازم است؛ کمک‌های مادی شامل غذا، لباس، حمل و نقل (محلی)، زبان و سایر دوره‌ها و کلاس‌ها و ... است. (عینی، پیشین: ۱۵۶) کمک‌های مادی به کودکان قربانی قاچاق دارای اهمیت فراوانی است زیرا کودکان رها شده از چنگال قاچاقچیان در خطر شدید بزه دیدگی مجدد قرار دارند و عوامل خطری همانند فقر، نابسامانی اقتصادی-اجتماعی و ... که موجب آسیب‌پذیری آنها شده است، همچنان وجود دارد؛ در این شرایط کمک‌های مادی به این کودکان، راهبردی مؤثر در جهت کاهش آسیب‌پذیری آنها نسبت به قاچاق و بزه دیدگی مکرر است (شیری، ۱۳۹۲: ۸۸). روش‌های ارائه کمک‌های مادی به بزه دیدگان متنوع و غالباً عبارتند از:

۱- کمک مالی مستقیم به بزه دیدگان از منابع دولتی مثلاً به صورت مستمری ماهیانه؛
۲- کمک مادی مستقیم از ناحیه سازمان‌ها و مؤسسات مسئول برای حمایت از بزه دیدگان قاچاق انسان؛ این کمک‌ها شامل غذا، لباس و حتی در مواردی مسکن و ... است.

کمک‌های مالی مستقیم به بزه دیدگان که شامل دسترسی به میزان معینی پول است، گذشته از آنکه مانع انجام پاره‌ای رفتارهای مجرمانه و نامناسب مثل سرقت‌های کوچک و تکی می‌شود، موقعیتی را ایجاد می‌کند که بزه دیده تصمیمات روزانه خود را کنترل و منابع مالی‌اش را به خوبی مدیریت کند. (بی‌نا، پیشین، ۲۰۰۸: ۳۷۴).

ج) خدمات پزشکی و روانشناختی

در قسمت ج بند ۳ ماده ۶ پروتکل پالرمو بر ارائه کمک‌های پزشکی و روانشناختی به قربانیان قاچاق تصریح شده است. بدنال پروتکل مزبور اعلامیه بوداپست، راجع به بهداشت عمومی و قاچاق انسان، برخی اصول راهنما در مورد مراقبت و سلامت بزه

مناسب یاری دهند همچنان که در برخی از کشورها همانند ایتالیا و نیجریه چنین خدماتی ارائه شده است.

خدمات ترجمه

ویژگی مشترکی که در قربانیان قاچاق فراملی کودکان وجود دارد، گذشته از اختلافات فرهنگی، بیگانگی و یا آشنایی کم قربانیان با زبان کشور مقصد است؛ در چنین شرایطی اغلب بزه دیدگان به این دلیل، گزینه عدم مراجعه به دستگاه عدالت کیفری و مقامات صلاحیتدار را انتخاب می‌کنند، که این امر موجبات آسیب‌پذیری مضاعف کودکان و سلطه بیشتر و راحت‌تر قاچاقچیان را فراهم می‌آورد؛ لذا از اولین حمایت‌های ضروری از کودکان قربانی قاچاق، خدمات مربوط به زبان است. موفقیت و نتیجه بخشی تمام برنامه‌های حمایتی در گرو ارائه مطلوب یک سرویس ترجمه است به نحوی که بتواند ارتباط کودک بزه دیده را با برنامه‌های حمایتی برقرار نماید. در پروتکل پالمو ماده‌ای که به طور اختصاصی به این مورد پردازد وجود ندارد، و تنها در قسمت ب بند ۳ ماده ۶ در ضمن اشاره به حمایت از بزه دیدگان از طریق مشاوره و اطلاع‌رسانی به موضوع زبان و ترجمه اشاره شده است.

جبران خسارت

قاچاق اطفال از جمله جرائم شدیدی است که موجب وارد شدن صدمات مادی و روانی زیادی به قربانیان می‌شود؛ قاچاقچیان به وسیله بهره‌کشی‌های اقتصادی که از کودکان بزه دیده می‌کنند به منافع مالی یا مادی سرشاری می‌رسند. از اینرو دریافت غرامت و جبران خسارات وارده بر بزه دیدگان، گامی ضروری برای غلبه بر آسیب‌های تحمیلی است (فولماراتو و همکاران، پیشین: ۵۶)، و نیز یک اولویت برای کمک مالی به قربانیان است که به جبران خسارت و حمایت

دلیل شرایط نامساعد زندگی از تحصیل دور مانده باشند، که این خود عاملی برای آسیب‌پذیری آنها در برابر قاچاق بوده است. در این راستا باید نیازهای آموزشی کودک بررسی شده و اقدام مناسب برای شروع به آماده‌سازی کودک در جهت ساختن آینده‌ای امن و پایدار اتخاذ شود. در بسیاری از موارد نیز کودکان قربانی قاچاق تحت تأثیر وضعیت نامناسب اقتصادی و فقر خود یا خانواده خویش در دام قاچاقچیان انسان گرفتار می‌شوند. آموزش شغل و حرفه در کشور مقصد باعث می‌شود تا بزه دیده در صورت کسب اجازه اقامت در آن کشور به انجام شغلی مناسب بپردازد و از دام فقر که در این موارد از مهمترین عوامل قاچاق است، برهد و نیز برای آن کشور زحمت و سربار نباشد؛ همچنین در صورتی که به کشور خویش برگردند از تجربه خود استفاده می‌کنند و از این طریق از بزه دیدگی مجدد کودک پیشگیری می‌شود. در مسئله شغل‌آموزی کودک باید به نکاتی توجه شود که از آن جمله به زمانی می‌توان اشاره کرد که کودک در سنین خیلی پایین است و امکان کار کردن برای او وجود ندارد که در آن صورت آموزش شغل به او منتفی است و به جای آن باید به او و خانواده‌اش کمک مالی شود؛ مورد دیگر تناسب شغل و مهارت با سن کودک است و این بدین معنی است که اگر کودک طبق قوانین داخلی در سن کار کردن قرار دارد باید شغلی را آموزش ببیند که مناسب سن او بوده و به لحاظ جسمی و روحی به کودک آسیبی وارد نسازد، و از جمله شغل‌های خطرناک که در کنوانسیون‌های بین‌المللی نیز منع شده‌اند، نباشد؛ نکته دیگری که قابل ذکر است این است که در این زمینه باید به علائق و استعدادهاى کودک بزه دیده توجه شود؛ او باید با رضایتمندی و به صورت داوطلبانه به آموزش مهارت بپردازد. به علاوه دولتها و گروه‌های مردم نهاد باید کودکان را در یافتن شغل

(فریدیت، ۲۰۰۹: ۱۳۰). در این خصوص پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک راجع به فروش کودکان و هرزه‌نگاری کودک (۲۰۰۰)، دولت‌ها را به اتخاذ اقدامات مناسب برای حمایت از هویت و زندگی شخصی بزه‌دیدگان کودک ملزم می‌کند (یاکوبین و همکاران، ۲۰۰۹: ۲؛ کانی، ۲۰۰۹). بند ۱ ماده ۶ پروتکل پالرمو محرمانه ساختن دادرسی قضایی را از تدابیری برمی‌شمارد که باعث حفاظت از هویت و حریم خصوصی قربانی می‌گردد. تحمیل قانونی برخی ممنوعیت‌ها بر رسانه‌ها مثل محدودیت نمایندگان رسانه‌ها از حضور در دادرسی یا محدودیت انتشار اطلاعات و جزئیاتی است که هویت قربانیان جرم را افشا می‌کند، همچنین دادگاه‌ها باید از این حق برخوردار شوند که در موارد مقتضی هویت قربانیان جرم را محرمانه اعلام کنند که این خود در برخی کشورها مستلزم تغییر یا اصلاح در قوانین آیین دادرسی کیفری است.

ب) تأمین امنیت فیزیکی بزه‌دیدگان

مقامات قضایی باید تا حد امکان از روبرو شدن کودک بزه دیده با قاچاقچیان در کلیه مراحل رسیدگی جلوگیری به عمل بیاورند، و در صورت ضرورت رویارویی قربانی با متهم باید تدابیر امنیتی لازم برای حفاظت از کودک در برابر آسیب‌های احتمالی اندیشیده شود؛ اهمیت این موضوع به این دلیل است که معمولاً قربانیانی که با مقامات قضایی همکاری می‌کنند و در دستگیری قاچاقچیان کمک می‌کنند، همواره در معرض تهدید و ارباب و یا خطر انتقام جویی قرار دارند خصوصاً اگر مرتکب با بزه دیده پیوند خانوادگی داشته باشد.

تهدید یا ایجاد مخاطره برای سلامتی بزه‌دیدگان گذشته از آنکه بزه‌دیدگی جدید است، در برخی موارد به فرصت و سرعت اجرای عدالت زیان می‌رساند یا سایر قربانیان را از کمک به اجرای عدالت دلسرد

مالی برای گذراندن زندگی‌شان نیاز فوری دارند (داتریج، ۲۰۰۴، ۵۴)، بنابراین دولت‌ها نه تنها متعهد به مجازات مرتکبان جرم قاچاق انسان هستند بلکه باید با اتخاذ تدابیر مناسب از جبران خسارت بزه‌دیدگان نیز اطمینان یابند (ویسمن، ۲۰۱۰). ادعای جبران خسارت می‌تواند شامل مواردی چون: صدمات ناشی از خشونت جسمانی و روانی، مخارج پزشکی، دستمزدهای پرداخت نشده یا بسیار کم، بازپرداخت مخارج غیر قانونی پرداختی از جانب قربانی برای آژانس‌های کار و استخدام یا به خاطر حمل و نقل، جریمه‌های تحمیلی به بزه‌دیدگان که توسط قاچاقچیان به خاطر اصطلاحاً رفتارهای بد بزه‌دیدگان وصول شده است، کسورات نامشروع مفرط و فریبکارانه از دستمزدها به خاطر اجاره، امرار معاش، مالیات و... باشد (بی‌نا، پیشین، ۲۰۰۸: ۴۰۶).

حفاظت از قربانیان قاچاق کودکان

الف) محرمانه ماندن هویت و زندگی خصوصی

بزه‌دیدگان

از مناسب‌ترین تدابیر حمایتی که امنیت قربانیان را تأمین می‌کند، محرمانگی هویت و زندگی خصوصی آن‌هاست. (لنزرینی، ۲۰۰۹: ۲۲۳) زیرا افشای هویت، آدرس و جزئیات زندگی خصوصی بزه‌دیدگان، خطر انتقام از آنها و خانواده آنها را افزایش می‌دهد (بی‌نا، ۲۰۰۲: ۲۰). در جهت حمایت و حفاظت از قربانیان جرائم، اعلامیه اصول اساسی عدالت برای قربانیان جرم و سوء استفاده از قدرت (۱۹۸۵) در بند د پاراگراف ۶ خود به اتخاذ تدابیری برای تحقق این حمایت از بزه‌دیدگان تصریح کرده است. پروتکل پالرمو نیز در بند ۱ از ماده ۶ خود با تعابیری غیرالزامی از دولت‌ها می‌خواهد در موارد مقتضی و تا حد امکان و بر اساس حقوق ملی، از افشای هویت و زندگی خصوصی قربانیان اجتناب کنند

یا کشوری که اجازه اقامت دائمی در آن را دارند، برگردند ولی این امر حسب اسناد فراملی از قواعدی تبعیت می‌کند که وظایفی را بر عهده هر یک از دولت‌های مبدأ و مقصد می‌گذارد (عینی، پیشین: ۳۹). پروتکل پالرمو در بند ۱ ماده ۸ خود، کشورهای مبدأ را ملزم به تسهیل فوری و بدون تأخیر در بازگشت قربانیانی که تبعه یا اجازه اقامت دائم از آن کشور را دارند، کرده است؛ این پروتکل به منظور تسهیل در بازگشت قربانیان در بند ۴ ماده ۸، کشورهای مبدأ را الزام به اجازه سفر یا صدور اسناد لازم برای بزه دیدگانی که تا قبل از قاچاق شدن، تبعه یا به صورت دائمی مقیم آن کشور بوده اند و فاقد مدارک مورد نیاز برای بازگشت هستند، کرده است. بازگرداندن قربانی باید در این حالت با رعایت کرامت انسانی، حقوق و ایمنی وی انجام پذیرد و دولت مقصد باید از موقعیت دسترسی قربانی به حقوق قانونی‌اش اطمینان حاصل کند (ریکن و والد، ۲۰۰۹: ۶۷). این امر در مورد کودکان قربانی قاچاق از حساسیت بالاتری برخوردار است. بر پایه رهنمودهای کمیته عالی حقوق بشر سازمان ملل، کمیته بین‌المللی حقوق کودک و سازمان بهداشت جهانی در زمینه کمک‌های پزشکی خاص در مواردی که با یک کودک قاچاق شده مواجه هستیم، بازگرداندن او به کشور مبدأ ممکن است مناسب نباشد، ضمن اینکه در همه مواردی که با کودکان سر و کار داریم باید احتیاطات لازم انجام شود تا مطمئن شویم که بازگرداندن آن‌ها بهترین گزینه است و اینکه قبل از بازگشت آن‌ها یک نفر مراقب مثل پدر یا مادر یا سایر بستگان یا سایر سرپرستان دیگر و یا نهادهای دولتی در کشور مبدأ با نگرانی او موافقت کرده و قادر به پاسخگویی و تأمین حمایت از وی هستند. بر اساس رهنمودهای کمیساری عالی سازمان ملل در امور پناهندگان نیز، حمایت مؤثر و مساعدت کافی نسبت به کودکان بدون

می‌کند و مانع از ایفای نقش مناسب قربانی می‌شود (کوشا، ۱۳۸۱: ۳۹). کنوانسیون پالرمو با درک این واقعیت در مواد ۲۴ و ۲۵، تأمین سلامت بزه دیدگان و شهود را مورد تصریح قرار داده است. پروتکل پالرمو نیز با زبانی ضعیف و غیر الزامی (یاکوبین و همکاران، ۲۰۰۹: ۱۶۷)، در بند ۵ ماده ۶ فقط به تلاش دولتها برای تأمین امنیت قربانیان و مادامی که در قلمرو آنها هستند نه الزاماً تا قبل از رسیدن به وطنشان، اشاره کرده است (لنزرینی، ۲۰۰۹).

تدابیر حمایتی ناظر بر بازگرداندن کودکان قربانی به وطن

الف) تسهیل بازگشت بزه دیدگان

بازگشت بزه دیده خارجی از کشور مقصد به کشور مبدأ، اغلب با مشکلات و چالشهای زیادی از جمله فقدان مدارک هویتی و مسافرت مواجه است. این وضعیت وظایفی را بر عهده دولتها می‌گذارد تا بازگشت قربانیان به کشور متبوع آنها یا جایی که حق اقامت دائمی در آن جا را دارند، به گونه‌ای برنامه ریزی کنند که حضور و استقرار مجدد آنها در جامعه مبدأ فراهم شود (سیمون، ۲۰۱۰: ۶۴۵). حمایت از قربانیان در فرآیند بازگشت به وطن و پیشگیری از بزه دیدگی مجدد آنها اختصاص به دولت مقصد ندارد و در حیطه وظایف دولت مبدأ نیز جای می‌گیرد (گخت، ۲۰۰۸). بند ۲ ماده ۱۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر، ماده ۲/۳ از پروتکل شماره چهار کنوانسیون حمایت از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی و ماده ۴/۱۲ کنوانسیون بین‌المللی حقوق سیاسی و مدنی از حق بازگشت اشخاص به وطن خویش و منع محرومیت اشخاص از ورود به قلمرو دولت متبوع خود یا قلمرویی که حق اقامت در آن را دارند، حمایت می‌کنند؛ لذا بزه دیدگان حتی اگر موفق به دریافت اجازه اقامت در کشور مقصد شوند، باید به وطن خود

اجتماعی، بیماری یا بارداری. (شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد، ۱۹۹۷، C.7)

ج) اسکان و یکپارچه‌سازی در کشور ثالث

اسکان مجدد به طور خاص به خدمات الحاق کودک به خانواده در کشور مبدأ گفته می‌شود و یا به معنی حمایت مؤثر و مداوم از کودک قربانی از آزار و اذیت یا دیگر تجاوزات جدی به حقوق بشری او در کشور مورد اقامت یا مبدأ است. زمانی که بازگشت امن کودک به کشور و یا محل تولد او و یا ادغام در کشوری که در حال حاضر واقع شده امکان پذیر نباشد، یا در مواقعی که این راه حلها در جهت بهترین منافع کودک نباشد، مأمورین مربوطه باید انتقال امن و داوطلبانه کودک به کشور ثالث را تسهیل و تضمین کنند و اطمینان حاصل کنند که تدابیر لازم برای مراقبت از کودک ترتیب داده شده باشد (یونیسف، ۲۰۰۶: ۳۰). تصمیم برای اسکان کودک در کشور ثالث باید با توجه به منافع، مصالح و نیازهای فردی کودک، از سوی مقامات قانونی مسئول اتخاذ شود.

نتیجه گیری

یکی از راهبردهای سازمان ملل متحد برای رویارویی با قاچاق اطفال حمایت از قربانیان این جرم است. ابعاد حقوق بشری قاچاق کودکان وظایفی را بر دولت‌ها به عنوان مخاطبین اصلی حقوق بشر، تحمیل می‌کند که حمایت از قربانیان و اجرای تدابیری جهت رفاه آنها در زمره این وظایف است. راهبرد حمایت از بزه‌دیدگان به انگیزه پیشگیری از وقوع مجدد جرم و از آنرو است که آنها قربانی یک جرم اند و نه مجرم.

حمایت از بزه دیده به جلب اعتماد قربانی به سازمان عدالت و همکاری او با مقامات صلاحیتدار و در

سرپرست، باید به طور سیستماتیک و جامع و به روشی یکپارچه اعمال شود. ضمناً بازگشت کودک باید داوطلبانه و با رضایت وی صورت گیرد. این مورد در بند ۲ ماده ۸ پروتکل پالرمو مورد تصریح قرار گرفته است.

ب) پذیرش و ادغام مجدد

حسب مصالح و منافع کودکان قربانی قاچاق، آنها باید به کشورشان بازگردانده شوند، اما صرف بازگشت به وطن همیشه بهترین راه حل برای آنها نیست، بلکه باید به قربانیان مساعدت‌های لازم در کشور مبدأ همانند کشور مقصد ارائه شود. زیرا کودکان نیز پس از بازگشت به وطن نیاز به بازسازی زندگی خویش دارند. کودکان بزه دیده ممکن است دچار مشکلات جسمی یا روحی و روانی شده باشند و یا از انتقام جویی قاچاقچیان در هراس باشند و همچنان به حمایت نیاز داشته باشند. به این منظور باید برنامه‌ها و مساعدت‌های در کشور مقصد باید با مداخله تکمیلی کشور مبدأ ادامه پیدا کند. در کشور مقصد یک بزه‌دیده ممکن است تمایل بیشتری به گزارش کردن جرم و شرکت در برنامه‌های حمایتی داشته باشد، مشروط به اینکه واقعاً بداند حمایت و مساعدت به او در کشور مبدأ نیز وجود خواهد داشت. در کشور مبدأ کودکان قربانی باید یک سرپرست داشته باشند و امکان دسترسی به مراقبت و حمایت بلند مدت شامل امنیت، غذا، جاسازی در یک مکان امن، دسترسی به مراقبت‌های بهداشتی، حمایت‌های روانی-اجتماعی، مشاوره حقوقی، خدمات اجتماعی و تحصیلی به منظور استقرار مجدد در جامعه مبدأ را داشته باشند (کنوانسیون حقوق کودک، ماده‌های ۲۸، ۳۹، ۴۰). به علاوه دسترسی مقتضی باید به کودکان با نیازهای خاص نیز ارائه شود، مخصوصاً در موارد ناتوانی، آسیب‌های روانی-

۶- کوشا، جعفر (۱۳۸۱). جرائم علیه عدالت قضایی، چاپ اول، تهران: نشر میزان.

۷- موحد، مصطفی (۱۳۸۴). در هوای حق و عدالت (از حقوق طبیعی تا حقوق بشر)، چاپ سوم، تهران: نشر کارنامه.

لاتین:

1- Chuang, J. A. (2006). Beyond a snapshot: preventing human trafficking in the global economy. *Indiana Journal of Global Legal Studies*. 13:147-162.

2- **Committee on the Rights of the Child General Comment No: 6 (2005) on Treatment of unaccompanied and separated children outside their country or place of origin.** [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Sym-bol\)/532769d21fcd8302c1257020002b65d9?Opendocument\[27/11/2012\]](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Sym-bol)/532769d21fcd8302c1257020002b65d9?Opendocument[27/11/2012])

3- Coney, J. A. (2009). **The Availability of Preventative.** New York: New York University press.

-Edwards, A. (2007). **Traffic in human beings: at the intersection of criminal justice, human rights.** Asylum/ Migration and Labor. 36: 18-32.

Council of Europe. (2005).

4- **Explanatory Report on the Council of Europe Convention On Action Against Trafficking in Human Beings.** Warsaw: Council of Europe.

5-Dottridge, M. (2004). Kids as Commodities? Child Trafficking and What to Do About It. Switzerland: **International Federation Terre Des Hommes.**

6- Follmar Otto, Petra and Rabe. H. (2009). **Human Trafficking in Germany.** Berlin: German Institute For human Rights.

7- Fredette, K. (2009). Revisiting the UN protocol on human trafficking. *Cardozo Journal International and Comparative Law*. 17: 101-134.

8- Gekht, A. (2009). Shared but differentiated responsibility: integration of international obligations in fight against trafficking in human beings. *Denver Journal of International Law and Policy*. 37: 28-62.

9- Hodge, D. R. (2008). Sexual trafficking in

نتیجه اجرای عدالت کمک می‌کند و راه بازگشت قربانی به جامعه را هموار می‌کند و نیز گامی مناسب جهت پیشگیری از قاچاق دوباره بزه دیده است و از اینرو نقشی پیشگیرانه ایفا می‌کند. گونه‌های حمایت از قربانیان جرم قاچاق اطفال متنوع است و اسناد بین المللی مرتبط با این جرم، اگر چه وضعیت مطلوبی را از این حیث تنظیم نکرده‌اند، اما به پیش بینی کمینه تدابیر حمایتی از کودکان قربانی جرم قاچاق اقدام کرده‌اند. پروتکل پالرمو جامع‌ترین سندی است که تاکنون در آن به تدابیر حمایتی به طور وسیع و یکجا پرداخته شده است. این تدابیر دارای گونه‌های متفاوتی هستند که به بهبودی جسمی، روانی و اجتماعی بزه دیده کمک می‌کنند و او را برای بازگشت موفق به خانواده و اجتماعش یاری می‌کنند.

فهرست منابع

فارسی:

۱-السان، محمد (۱۳۸۴). قاچاق زنان و کودکان برای بهره‌کشی جنسی (از منع جهانی تا حمایت از بزه‌دیدگان)، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی.

۲- ذاقلی، علی اکبر (۱۳۸۹). قاچاق انسان در سیاست جهانی ایران و اسناد بین المللی، با دیباچه دکتر علی حسین نجفی ابرند آبادی، چاپ اول، تهران: نشر میزان.

۳- شیری، فریبا (بی تا)، رویکرد سازمان ملل متحد برای مقابله با قاچاق اطفال، پایان نامه برای اخذ مدرک کارشناسی ارشد، علوم و تحقیقات خوزستان.

۴- عینی، م (۱۳۹۰)، تأمین امنیت، جبران خسارت و بازگشت به وطن "بزه‌دیدگان قاچاق انسان در اسناد فراملی"، فصلنامه آموزه های حقوق کیفری دانشگاه علوم اسلامی رضوی.

۵- عینی، م (۱۳۹۰)، حمایت از بزه‌دیدگان جرم قاچاق انسان در اسناد فراملی، مجله مطالعات حقوقی (ویژه نامه حقوق جزا و جرم شناسی).

- 19- United Nations. Economic and Social Council. (2002). **Recommended Principles on Human Rights and Human Trafficking**. New York: United Nations. Available at: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f1fc60f4.html> (10/09/2011).
- 20- United Nations Human Rights Council. (2009). **Summary Prepared by the Fourth Session**. Geneva, Germany: office of the High Commissioner for Human Rights.
- 21- UNODC. (2004). **Legislative Guides for the Implementation of the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto**.
- 22- UNODC. (2006). **Toolkit to Combat Trafficking in Persons**. New York: United Nations Publishing.
- 23- UNODC. (2008). **Toolkit to Combat Trafficking in Persons**. New York: United Nations.
- 24- UNODCCP. (1999). **Guide for Policy Makers on the Implementation of the UN Declaration of Basic Principles of Victims of Crime and Abuse of Power**. New York: United Nations Publishing.
- 25- Waisman, V. (2010). Human trafficking: state obligations to protect victims' rights. The Current Framework and a New Due Diligence Standard. Hastings **International Comparative Law Review**. 33: 385-429.
- 26- Yacoubian, G. S. J. , Clawson, H. J. and Dutch, N. (2008). An examination of law enforcement responses to human trafficking in the United States. **University of California, Davis**. 15: 157-187.
- the united states: a domestic problem with transnational dimensions. **Social Work**. 53: 143-151.
- 10- **International Human Rights Law Group** (2002). **the Annotated Guide to the Complete UN Trafficking Protocol**. Washington: Global Rights.
- 11- Lenzerini, F. (2009). International Legal Instruments on Human Trafficking and a Victim-oriented Approach. **Intercultural Human Rights Law Review**. 4: 205-238.
- 12- Oberlies, D. (2003). **The Role and limitations of national legislation against trafficking in human beings**. Paper Presented to the Expert Group Meeting on Prevention of International Trafficking & Promotion of Awareness Campaign, organized by Ministry of Gender and Equality and the Ministry of Justice. 22-23 September 2003 in Seoul, Republic of Korea.
- 13- Piper, N. (2005). **A Problem by a Different Name? a Review of Research on Trafficking in South-East Asia and Oceania, International Migration**. Published by Blackwell Publishing Ltd.
- 14- Ryken, C. and Volder E. D. (2009). The European Union's struggle to realize a human rights-based approach to trafficking in human beings. **Connecticut Journal of International Law**. 25: 49-79.
- 15- Simon, H. (2010). Human trafficking from an international protection perspective. **Penn State International Law Review**. 28: 633-673.
- 16- Skrivankova, K. (2006). Combating trafficking in human beings. **International Review of Law Computers and Technology**. 182: 229-232.
- 17- UNICEF. (2006). **Guidelines on the Protection of Child Victims of Trafficking Unicef Technical Notes**. Provisional Version 2.1. New York: Unicef
- 18- UNICEF and ILO and UN GIFT. (2009). **Training Manual to Fight Trafficking in Children for Labour, Sexual and Other Forms of Exploitation: Action against Child Trafficking at Policy and Outreach Levels**. Text Book 2